

dr hab. Barbara Tomczyk
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

PODMIOTOWOŚĆ SPRAWCZA SYSTEMU ROZSZERZONEGO I SZTUCZNEGO

Abstrakt

W książce „Podmiotowość rozszerzony systemów poznawczych” rozważałam, jakie warunki powinien spełnić system poznawczy, aby stanowił podmiot poznania, wiedzy i działania, a co za tym idzie podmiot odpowiedzialności epistemicznej i moralnej. Przedmiotem moich analiz były dwa rodzaje systemów: rozszerzony system człowiek-artefakt oraz system grupowy. W wyniku analizy wybranych koncepcji podmiotu i ich implikacji, zarówno teoretycznych, jak i praktycznych, sformułowałam wniosek, że w systemie rozszerzonym, złożonym z człowieka i artefaktu, podmiotowość, we wszystkich analizowanych przeze mnie znaczeniach, przynależy wyłącznie człowiekowi, wiedza i sprawczość nie rozszerza się jednym słowem na cały system, lecz jej podmiotem jest człowiek. Odpowiedź na podstawowe pytanie, jak wydzielić człowieka z takiego systemu, stanowi jednak dla mnie coraz większe wyzwanie i po upływie niemal trzech lat od opublikowania książki jestem skłonna odpowiadać na nie nieco inaczej. Moja prezentacja ma zatem charakter polemiczny w stosunku do tez wyrażonych w książce, gdyż po pierwsze, przychyliam się obecnie do tezy rozszerzonej podmiotowości, po spełnieniu przez system odpowiednich warunków, a po drugie zauważam przewagę ujęcia enaktywistycznego w analizach dotyczących sprawstwa systemów sztucznych.

W prezentacji przywołam dwa pojęcia podmiotowości sprawczej (podmiotu działania): pierwsze, sformułowane w ramach analitycznej filozofii działania intencjonalnego i zakładające refleksyjność podmiotu, oraz drugie rozwinięte na gruncie enaktywistycznej koncepcji sprawczości jako autonomii sensomotorycznej. Koncepcje te mają odmienne zastosowania i okazują się być owocne w innych obszarach refleksji. Pierwsza z nich ma tę przewagę, że umożliwia analizę pojęcia odpowiedzialności podmiotu za podjęte działanie, druga natomiast ujawnia swą moc eksplanacyjną w rozważaniach nad aktywnością systemów pozaludzkich. W pierwszej kolejności wskażę na podstawowe cechy podmiotu działania intencjonalnego, które wynikają ze stanowiska Donalda Davidsona jako reprezentanta analitycznej filozofii działania. Podmiot taki będę nazywać podmiotem refleksyjnym. Następnie, przywołam i ocenię argumentację Miro Fariny i Andrea Lavazzy, przedstawioną w artykule “Mind embedded or extended: transhumanist and posthumanist reflections in support of the extended mind thesis” (2022), za rozszerzoną podmiotowością sprawczą i wskażę na jej konsekwencje dla problematyki sztucznych wzmocnień poznawczych i moralnych. Przywołam przy tym warunki rozszerzonej podmiotowości epistemicznej, sformułowane przez przedstawicieli epistemologii cnoty i zastosuję je do wzmocnień moralnych. W ostatniej części wystąpienia skupię się na enaktywistycznej koncepcji autonomii sensomotorycznej i wskażę na próby jej wykorzystania w tworzeniu autonomicznej sztucznej inteligencji. Konsekwencje związane z jej rozwojem są obecnie dyskutowane w ramach problemu uzgodnienia wartości ludzkich z tymi, którymi kieruje się, a w szczególności będzie się kierowała w przyszłości, sztuczna inteligencja (ang. The Value Alignment Problem).